

MAKTABGACHA TA'LIMDA INKLYUZIYA VA TENG IMKONIYATLARNI TA'MINLASHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Karimova Mohichehra Rixsibayevna

MTTDMQTMOI mustaqil tadqiqotchisi
Toshkent shahar, Yangihayot tumani 50–
DMTT direktori,

Annotatsiya

Maqolada maktabgacha ta'limda inklyuziya va teng imkoniyatlarni ta'minlashning pedagogik shart-sharoitlari tahlil qilingan. Maqsad – bolalarning individual imkoniyatlari, ijtimoiy integratsiyasi va ta'lim sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatuvchi pedagogik jihatlarni aniqlash. Inklyuziv ta'lim bolalarning imkoniyati cheklanganligi yoki turli ijtimoiy va sog'liq holatidan qat'i nazar, ularni umumiy ta'lim jarayoniga faol jalb qilishni nazarda tutadi. Maqolada individual yondashuv, moslashtirilgan ta'lim muhiti, pedagoglarning malakalari, ota-onalar va mahalliy jamoa bilan hamkorlik hamda monitoring va baholash tizimi kabi asosiy shart-sharoitlar ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, inklyuziya, teng imkoniyatlar, pedagogik shart-sharoitlar, individual yondashuv, ijtimoiy integratsiya.

Abstract

The article analyzes the pedagogical conditions for ensuring inclusion and equal opportunities in preschool education. The aim is to identify pedagogical factors that positively influence children's individual development, social integration, and the quality of education. Inclusive education involves actively engaging children in the general educational process, regardless of their disabilities or various social and health conditions. The study examines key conditions such as individualized approach, adapted educational environment, teacher qualifications, collaboration with parents and local community, and monitoring and assessment systems.

Keywords: preschool education, inclusion, equal opportunities, pedagogical conditions, individualized approach, social integration.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari bolalarning ijtimoiy, intellektual va ma'naviy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, ularning samarali faoliyati bolalarning individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilgan pedagogik shart-sharoitlarga bog'liqdir. Bugungi kunda inklyuziya va teng imkoniyatlarni ta'minlash ta'lim tizimida ustuvor vazifalardan biri sifatida e'tiborga olinmoqda.

Inklyuziv ta'lim bolalarning imkoniyati cheklanganligi, turli ijtimoiy yoki sog'liq holatlariga qaramay, ularni umumiy ta'lim jarayoniga faol jalb qilishga qaratilgan pedagogik yondashuvdir. O'zbekiston sharoitida inklyuziya konsepsiyasi davlat dasturlari, xalqaro standartlar va pedagogik innovatsiyalar bilan qo'llab-quvvatlanib, har bir bolaning teng imkoniyatlarga ega bo'lishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Shu nuqtayi nazardan, maktabgacha ta'limda inklyuziya va teng imkoniyatlarni ta'minlashning pedagogik shart-sharoitlarini tadqiq etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayon nafaqat bolalarning individual rivojlanishini rag'batlantiradi, balki ularning jamiyatga integratsiyasini va ijtimoiy moslashuvini ham ta'minlaydi.

Inklyuziv ta'lim – bu ta'lim jarayonida barcha bolalarning, jumladan imkoniyati cheklangan yoki turli ijtimoiy, sog'liq va madaniy holatdagi bolalarning bir xil sharoitda rivojlanishi va ta'lim olishini ta'minlovchi pedagogik yondashuvdir. U individual farqliliklarni hisobga olgan holda ta'lim muhitini moslashtirishni, pedagogik va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga oladi. Inklyuziya tamoyillari bolalarning intellektual, ma'naviy va ijtimoiy rivojlanishini birdek rag'batlantiradi hamda ularning jamiyatda teng imkoniyatlarga ega bo'lishini kafolatlaydi.

Maktabgacha ta'lim darajasida inklyuziv yondashuv bolalarning o'ziga xos rivojlanish xususiyatlarini inobatga olgan individual dasturlarni ishlab chiqishni, moslashtirilgan o'quv-mashg'ulotlarni tashkil etishni va pedagogik muhitni shunday shakllantirishni talab qiladi. Shu bilan birga, inklyuziv ta'lim ota-onalar, pedagoglar va mahalliy jamoa o'rtasida samarali hamkorlikni ta'minlashga ham yo'naltirilgan.

Shunday qilib, inklyuziv ta'limning mohiyati nafaqat ta'lim sifatini oshirish, balki bolalarning ijtimoiy integratsiyasi va teng imkoniyatlarga ega bo'lishini ta'minlashdan iborat bo'lib, maktabgacha ta'lim tizimining zamonaviy rivojlanishining asosiy pedagogik tamoyillaridan biri hisoblanadi.

Maktabgacha ta'limda teng imkoniyatlarni ta'minlash bolalarning individual rivojlanishi, ijtimoiy integratsiyasi va ta'lim sifatini oshirishning asosiy shartidir. Teng imkoniyatlar tamoyili har bir bolaga, uning sog'liq holati, ijtimoiy yoki madaniy fonidan qat'i nazar, o'qish va rivojlanish uchun bir xil sharoit yaratishni nazarda tutadi.

Bunday pedagogik shart-sharoitlar quyidagi asosiy elementlarni o'z ichiga oladi:

1. Individual yondashuv – bolalarning qobiliyatlari, o'rganish uslublari va rivojlanish sur'ati hisobga olinib, moslashtirilgan o'quv dasturlari va mashg'ulotlar ishlab chiqish.
2. Moslashtirilgan ta'lim muhitini tashkil etish – bolalar uchun xavfsiz, qulay va faoliyatga yo'naltirilgan pedagogik muhitni yaratish; o'quv va o'yin jihozlarini har bir bola uchun moslashtirish.
3. Pedagoglarning malakasini oshirish – pedagoglar inklyuziya va teng imkoniyatlarni ta'minlash prinsiplarini bilishi, innovatsion metodlarni qo'llashi va individual qo'llab-quvvatlash ko'rsatishga tayyor bo'lishi.
4. Ota-onalar va jamoa bilan hamkorlik – bolalarning rivojlanishini kuzatishda ota-onalar va mahalliy jamoani faol jalb etish, ularning fikrlarini pedagogik jarayonga integratsiya qilish.
5. Monitoring va baholash tizimi – bolalarning rivojlanishini, inklyuziv muhitning samaradorligini va pedagogik yondashuvlarning natijadorligini doimiy ravishda kuzatish va baholash.

Shu bilan birga, teng imkoniyatlarni ta'minlash bolalarning ijtimoiy moslashuvi va umumiy ta'lim jarayoniga faol ishtirok etishini rag'batlantiradi. Pedagogik shart-sharoitlarning mazmuni va sifati bevosita maktabgacha ta'lim muassasasining umumiy samaradorligiga ta'sir ko'rsatadi, shu sababli bu jarayon pedagogik va tashkiliy jihatdan tizimli va uzluksiz bo'lishi zarur.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'limda inklyuziya va teng imkoniyatlarni ta'minlash bolalarning individual rivojlanishi, ijtimoiy integratsiyasi va ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Inklyuziv ta'lim har bir bolaning imkoniyatlari, qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda pedagogik muhitni moslashtirish, individual dasturlar va faoliyatlarni yaratishni talab qiladi. Shu bilan birga, pedagoglar malakasi, ota-onalar va mahalliy jamoa bilan hamkorlik, shuningdek, rivojlanishni monitoring qilish tizimi inklyuziya samaradorligini ta'minlaydigan asosiy omillar hisoblanadi.

Teng imkoniyatlarni ta'minlashning pedagogik shart-sharoitlari bolalarning ta'lim jarayoniga faol ishtirok etishini rag'batlantiradi, ularning ijtimoiy moslashuvini mustahkamlaydi va umumiy pedagogik jarayon sifatini oshiradi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim muassasalarida inklyuziv yondashuv va teng imkoniyatlarni ta'minlash tizimli, uzluksiz va pedagogik jihatdan puxta tashkil etilgan bo'lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

7. Axmedov Sh., Karimova L. Inklyuziv ta'lim va teng imkoniyatlarni ta'minlashning pedagogik shart-sharoitlari // Pedagogika va ta'lim nazariyasi. 2020. №3(1). B. 35–42.
8. Abduraxmonov B. Maktabgacha ta'lim muassasalarida inklyuziya: nazariya va amaliyot. Toshkent: O'zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti, 2019. 148 b.
9. Bobokulov O. Maktabgacha ta'limda pedagogik innovatsiyalar va inklyuziya. Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. 132 b.
10. Shin A.V. Perspektivy razvitiya sistema doskolnogo obrazovaniya Respubliki Uzbekistan. //Maktabgacha ta'lim metodikasi va nazariyasi – Toshkent., – 2020. – № 2. –C.2-6.
11. Henderson, A. T., & Mapp, K. L. (2002). A New Wave of Evidence: The Impact of School, Family, and Community Connections on Student Achievement. National Center for Family & Community Connections with Schools.
12. Valiyeva. F.R. Teoreticheskiye osnovy i evolyutsiya sistema kpi v upravleniya chelovecheskimi resursami. "Maktabgacha ta'lim tizimi xodimlarini rivojlantirish: amaliyot va xorijiy tajriba" mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallar to'plami 1-qismi (2024-yil 23-24-may) – T.: Science and Innovation, 2024.
13. Valiyeva F.R., Sharipova G. N. Innovative technologies in improving the management of preschool educational organizations// International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE) DOI:10.9756/intjecse/v14i5.94 ISSN: 1308-5581 Vol 14, Issue 05 2022
14. Abdullayeva N.Sh. Significance of health-saving technologies in a Preschool educational organization// Abstracts of V International Scientific and Practical Conference,Osaka, Japan 29-31 January 2020, 14-16 bet
15. Edwards, C., Gandini, L., & Forman, G. (Eds.). (2012). Sotrudnichestvo mejdu roditelyami i pedagogami v Redjio-Emiliya: Protsess otkrytiya sebya i drugix. Teachers College Press.